

DELTAPLAN BIODIVERSITEITSHERSTEL

Boeren en ecologen gaan samen de natuur redden

Het moet anders met de natuurbescherming in Nederland, vinden achttien maatschappelijke partijen. Opgelegde regels werken vaak niet. Om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen gaan ze zelf uitzoeken wat wel en niet werkt.

TEKST RIK NIJLAND

Ecologen hadden er soms een handje van om met een beschuldigende vinger naar bijvoorbeeld de boeren te wijzen als de biodiversiteit in het gedrang kwam, vertelt David Kleijn, hoogleraar Plantenecologie en natuurbeheer in Wageningen, om vervolgens op hoge toon maatregelen te eisen in Den Haag. In de praktijk werkte dat averechts: de hakken gingen in het zand en boer en natuurbeschermers kwamen lijnrecht tegenover elkaar te staan. Met het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, waarvan de hoofdlijnen eind 2018 door maatschappelijke organisaties werden gepresenteerd, is een nieuwe weg ingeslagen, hoopt Kleijn, om de biodiversiteit op agrarisch land, in de openbare ruimte en in natuurgebieden te versterken. ‘Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel is niet bedoeld om regeltjes af te dwingen’, zegt hij. ‘Het moet vooral inspireren tot samenwerking tussen regionale natuurbeschermers, boeren en andere groenbeheerders.’ Zelf was Kleijn ook exponent van de tegenstelling natuurbescherming-agrarische sector. Vanaf 1999 maakte hij naam met zijn kritische evaluaties van agrarisch natuurbeheer. Ondanks de circa 50 miljoen die boeren jaarlijks ontvingen om hun bedrijfsvoering aan te passen aan bijvoorbeeld akker- of weidevogels, waren de resultaten gering. Veel geld en veel bureaucratie, concludeerde Kleijn, leverde geen of weinig biodiversiteit op. Niet in de laatste plaats doordat de middelen overal werden aangewend, ook in kansloze situaties. Zoals weidevogelbeheer op percelen met een dermate lage waterstand dat er toch geen grutto ging broeden. ‘Voor de meeste boeren waren het van bovenaf opgelegde regels’, aldus Kleijn. ‘Als ze zich daar maar aan hielden, kregen ze betaald. Maar waar die regels voor waren, en of het wat opleverde, was uit beeld geraakt. Terwijl er juist commitment nodig is, ja moet ermee bezig zijn: hier beheer ik het grasland voor

‘In de eerste plaats is een goed verdienmodel nodig’

weidevogels, dus is het ook belangrijk wat ik in de percelen ernaast doe. Met alleen maar regels kom je er niet.’ ‘Het zijn trouwens niet alleen boeren die worden aangesproken op biodiversiteitsmaatregelen, maar ook natuurbeheerders, wegbermbeheerders, winkelketens of het waterschap.’

INSECTEN VERDWENEN

Het idee om een andere weg in te slaan, kwam van de Nederlandse ecologenvereniging NERN. Kleijn was daar in eerste instantie nog niet bij betrokken, vertelt hij. ‘De druppel die de emmer deed overlopen was onderzoek van Hans de Kroon en collega’s uit Nijmegen. Die concludeerden in oktober 2017 dat in Duitsland, net over de grens met Nederland, in dertig jaar tijd driekwart van de insecten is verdwenen, ook heel gewone soorten en zelfs in natuurgebieden. Het biodiversiteitsverlies zou dus wel eens veel omvangrijker kunnen zijn dan al werd gedacht.’ Onder meer Louise Vet, directeur van ecologie-instituut NIOO en buitengewoon hoogleraar in Wageningen, kwam met het idee: dit is het momentum om betrokkenen bij de groene ruimte bij elkaar te brengen. ‘En laten we de overheid en de politiek er voorlopig even buiten houden’, vertelt Kleijn. ‘Anders krijg je polarisatie; dan is het iets van links en dan is rechts tegen. Laten we eerst >

maar eens kijken of we vertrouwen kunnen opbouwen.’ Eind 2017 leidde dat tot de Verklaring van Driebergen, ondertekend door onder meer Natuurmonumenten, het Wereld Natuur Fonds en de Vlinderstichting, maar ook door wat Kleijn aanduidt als *unusual suspects*: boerenorganisatie LTO bijvoorbeeld, Agrifirm en de Rabobank. Achttien organisaties zetten die dag hun handtekening voor ‘een rijkere Nederland’. Eind 2018 presenteerden de aangestelde kwartiermakers, waaronder Kleijn, onder voorzitterschap van Louise Vet, het Deltaplan Biodiversiteitsherstel op hoofdlijnen

BOTTOM-UP

‘Deze nieuwe benadering vergt een andere mindset’, aldus Kleijn. ‘Meer Bottom-up. Per gebied in Nederland – zeg een beekdal of een polder – is een andere aanpak nodig, met andere prioriteiten en andere belanghebbenden. Bij agrarisch natuurbeheer werd naar afzonderlijke bedrijven gekeken, terwijl natuur iets is van gebiedsniveau. Vlinders fladderen ook van hot naar her.’ Grondgebruikers moeten natuur- en landschapsherstel niet zien als een last die van bovenaf wordt opgelegd. Voor de natuurvriendelijke keuzes die ze samen maken in het beheer, dienen ze behoorlijk te worden betaald. Volgens Ben Haarman van boerenorganisatie LTO Nederland is dat cruciaal. ‘Het herstel van biodiversiteit gaat ons allemaal aan. We willen daar meer werk van maken en bieden oplossingen aan’, aldus Haarman. ‘Met elkaar als initiatiefnemers benadrukken we dat in de eerste plaats een goed verdienmodel nodig is. Biodiversiteit heeft een prijs. Dat moet in onze voedselketen zichtbaar en belangrijk worden.’ Grondgebruikers die deelnemen aan een biodiversiteitsproject gaan betaald krijgen voor de biodiversiteitswinst die hun regio boekt, zo belooft het Deltaplan. Ieders

bijdrage daaraan wordt gevat in zogeheten Kritische Prestatie Indicatoren (KPI’s). Een door het Wereld Natuur Fonds, de Rabobank en FrieslandCampina ontwikkeld systeem – nu nog alleen voor de melkveehouderij – om het creëren van gunstige omstandigheden voor biodiversiteitsherstel te meten. Bij een proef in Drenthe kregen bedrijven die goed scoorden onder meer rentekorting op hun leningen bij de rabobank van 0,5 procent per jaar, een hogere prijs voor hun melk en een bonus van de provincie.

‘Als maatschappij moeten we de kosten gaan dragen die we altijd hebben afgewenteld op het milieu en de biodiversiteit’, aldus Kleijn. ‘Boeren, maar ook wegbeheerders, zitten klem. We hebben een systeem laten ontstaan van zo laag mogelijke kosten. Nu het buiten akelig stil en kaal is geworden, mogen we de rekening niet eenzijdig bij de grondgebruikers deponeren. Voor maar een paar cent meer per liter melk kunnen alle veehouders overschakelen op natuurinclusief boeren’, aldus Kleijn. Daarnaast hopen de initiatiefnemers van het Deltaplan op financiering uit Nederlandse en Europese subsidiepoten voor agrarisch natuurbeheer en vergroening van het platteland. Ook zou er een biodiversiteitsfonds in het leven geroepen moeten worden, kunnen banken een lagere rente hanteren op leningen voor bedrijven die meewerken, kunnen waterschappen helpen door te belenen voor schoner water en wellicht zijn er fiscale instrumenten mogelijk om natuurmaatregelen te stimuleren.

2,5 MILJOEN

Hoe dat precies vorm krijgt, is nog onduidelijk. Momenteel wordt gewerkt aan een meer concrete versie van het Deltaplan, die komende zomer verschijnt. Om het plan meer handen en voeten te geven en een organisatie op te bouwen heeft minister Carola Schouten van

LNV 2,5 miljoen euro toegezegd. Ook heeft ze beloofd onderzoekprojecten te ondersteunen.

Kleijn is binnen het Deltaplan trekker van de werkgroep monitoring. De ideeën daarvoor zijn nog in ontwikkeling, maar waarschijnlijk zal aan de hand van een aantal soortgroepen worden bepaald of de biodiversiteit daadwerkelijk baat heeft bij uitgevoerde plannen. 'Er is uiteraard een vinger aan de pols nodig, maar het is ook een stok achter de deur', aldus Kleijn. 'Boeken we winst of moet er een tandje bij? Betalende partijen willen natuurlijk wel resultaat zien.'

Wel moeten er nog flinke kennislacunes worden gedicht. 'Over de wensen van bijvoorbeeld weidevogels is al veel bekend, van sommige andere soortgroepen weten we nog heel weinig.'

‘Met alleen maar regels kom je er niet’

Om meer kennis te vergaren heeft Kleijn in het Geuldal in Zuid-Limburg een herstelproject opgezet voor wilde bijen. Deze insecten verhongeren doordat bloeiende planten langs bermen en slootkanten verdwijnen of worden weggemaaid. Kleijn bracht een alliantie bijeen van tien partijen, van het waterleidingbedrijf en gemeentes tot een agrarisch collectief, die bereid zijn hun beheer aan te passen voor de bijen. Dat is 'wel heel veel praten' klaagt de hoogleraar, maar deze aanpak past ook heel erg in de geest van het nieuwe Deltaplan: samenwerken om de natuur te redden.

'Het zou mooi zijn als we per provincie zo'n living lab kunnen opzetten, om al doende en samen met betrokkenen te leren wat wel en niet werkt.' Kleijn hoopt dat de focus in Zuid-Limburg op bijen een uitstralend effect heeft. 'Als we het landschap in Zuid-Limburg aantrekkelijker maken voor bijen, leidt dat ook tot een beter habitat voor vlinders, vogels en reptielen. En als we dit op poten hebben, kunnen we het natuurvriendelijker beheer misschien wel uitrollen, ook iets gaan doen voor bijvoorbeeld de hazelmuis.'

BERMEN MAAIEN

Zover is het nog lang niet. Uit de inventarisaties van Kleijns studenten blijkt dat op de schrale graslanden in de natuureservaten langs de Geul ongeveer vijf keer zo veel soorten bijen leven als in de akkerzomen en wegbermen. 'Er valt dus veel winst te boeken, bijvoorbeeld door de bermen aan beide kanten van de weg niet tegelijkertijd te maaien, zodat er voor bijen altijd bloemen overblijven. Maar wat op het eerste gezicht kleine aanpassingen lijken, is in de praktijk helemaal niet zo simpel.'

Zo ligt het bermbeheer door bijvoorbeeld gemeentes en provincie vast in meerjarige contracten, en moet het weinig kosten. En op holle wegen en langs smalle weggetjes kunnen de machines om te maaien en het maaisel af te voeren niet manoeuvreren. Daar worden de bermen geklept en verruigt de berm met brandnetels en verdwijnen de bloemen. 'Het vraagt commitment van alle tien partijen om nieuwe oplossingen te bedenken. Dat kost veel tijd, maar het mooie is wel: we praten concreet met direct betrokkenen. Ik denk dat we alleen zo verschil kunnen maken voor de natuur.' ■

www.wur.nl/biodiversiteit

